

Kolm raportit, mis annavad värske vaate Euroopa Liidu aluspõhimõtetele

MARJU HIMMA
RiTo peatoimetaja

Viimase pooleteise aasta jooksul on Euroopa tuleviku teemalistes vestlustes kõlanud kolm nime: Niinistö, Letta ja Draghi. Kolme mehe eestvedamisel valminud raportid pakuvad üksjagu mõtteainet ja annavad poliitilisele arutelule uue suuna.

2024. aasta aprillis ilmus Itaalia endise peaministri ja politoloogi Enrico Letta aruanne „Palju enam kui turg“ (Letta, 2024). Sama aasta septembris ilmus Euroopa Keskpannga endise presidendi Mario Draghi aruanne „Euroopa konkurentsivõime tulevik“ (Draghi, 2024) ning kuu hiljem Soome endise presidendi Sauli Niinistö eestvedamisel valminud aruanne „Euroopa tsiviil- ja sõjalise valmisoleku ning reageerimisvõime tugevdamine“

(Niinistö, 2024). Laialdasemalt on neid töid nimetatud raportiteks, mistõttu kannavad need seda nimetust ka siinses artiklis.

Need raportid on nagu Euroopa tuleviku kolmikkompass: Letta õpetab, kuidas ühisturg taas hingama panna, Draghi hoiatab, et ilma uuendamise julguseta kaob Euroopa hää, ning Niinistö näitab teed, kuidas säilitada turvalisus. Ühtmoodi annavad autorid juhtnööre, kuidas Euroopa suudaks jääda tugevaks, kiireks ja targaks.

LETTA RAPORT: EUROOPA TUGEVUS PEITUB TEADMISTES, MITTE AINULT RAHAS

Euroopa ühisturg on nagu kontinent ise – hingav ja liikuva südamega, mille rütmi hoiavad neli vabadust: kaupade, teenuste, kapitali ja inimeste liikumine. Enrico Letta sõnul vajab see süda nüüd uut kambrit – viiendat vabadust, mis laseks vabalt voolata teadmistel, andmetel, haridusel ja oskustel. Sest tuleviku jõukas ja turvalisus ei sõltu enam kivist ega terasest, vaid teadmistest, mis loovad uue innovatsioonienergia ja tehnoloogilise autonoomia.

Euroopa peab saama turuks, kus ideed liiguvad sama vabalt kui inimesed.

Letta seab Euroopa järgmise kümnendi jaoks kolm suurt sihti ehk teeviita: õiglane rohe- ja digipööre, tark laienemine ning tugev julgeolek. Need on nagu kolm köit, mis hoiavad Euroopat koos. Kuid igaüks neist nõuab raha, mida seni on jagatud liiga aeglaselt ja killustatult. Kui rahastust ei leita, tekib ühiskondlik vastureaktsioon, sest muutused tunduvad siis vaid koormana, mitte investeringuna tulevikku.

*Enrico Letta sõnul
vajab see süda nüüd
uut kambrit – viiendat
vabadust, mis laseks
vabalt voolata
teadmistel, andmetel,
haridusel ja oskustel.*

Ühisturu lüngad: aeglus, sõltuvus ja killustatus

Raport maalib ausa pildi: Euroopa turg on tugev, kuid aeglane. Regulatsioon venib, kapital jääb kinni riigipiiridesse ning ettevõtted, kes võiksid kasvada globaalseks, takerduvad bürokraatiavõrku. Letta hoiatab, et ilma sügavama finantsintegratsioonita jäävad investeringud väikeseks ja killustunuks. Kui USA suudab kapitali mobiliseerida päevadega, siis Euroopal võtab see aastaid.

Samas kasvab oht, et laienemine ehk Euroopa suurim poliitiline projekt muutub kontrollimatuks, kui kandidaatriigid saavad ühisturu hüved enne, kui nad täidavad täielikult demokraatia ja õigusriigi nõuded. See võib põhjustada poliitilisi ja majanduslikke pingeid ka olemasolevate

liikmete seas. Euroopa on Letta sõnul nagu orkester, kus uute liikmete lisandumist tuleb tervitada, kuid ainult siis, kui kõik mängivad samast noodist.

Kolmas nõrkus on kaitseõltuvus. Viimastel aastatel on ligi 80 protsenti ELi kaitsekuludest läinud mitte-Euroopa tarnijatele. Teisisõnu, raha, mis peaks tugevdama Euroopa strateegilist iseseisvust, voolab hoopis välja. See pole ainult majanduslik küsimus, vaid küsimus sellest, kes vastutab, kui maailmas läheb jälle tormiseks.

Lahendused: kiirus, turvalisus ja solidaarsus

Letta lahendused on ambitsioonikad, ent realistlikud. Ta ei räägi revolutsioonist, vaid evolutsioonist, mis annab ühisturule uue hingamise.

Esiteks tuleb juurutada **viienda vabaduse printsiipi**. Euroopa peab looma keskkonna, kus teadus, innovatsioon, andmed ja oskused liiguvad üle piiri sama vabalt kui kaup. Selleks saab kasutada olemasolevat digiraamistikku, milleks on digitaalsete turgude määrus (Digital Markets Act), digitaalteenuste määrus (Digital Services Act), tehisintellekti määrus (AI Act) ja andmete määrus (Data Act). Kuid nende kõrvale peab tekkima ka kultuuriline valmisolek teadmisi jagada. Nii sünnib Euroopa teadmiste vabadus, mis vähendab sõltuvust välistehnoloogiast ja kasvatab omaenda targa majanduse juuri.

Teiseks tuleb muuta kapitaliturg elavaks vereringeks. Letta pakub ideena välja luua **säästude ja investeringute liit** (The Capital Markets Union+), mis suudaks mobiliseerida Euroopa hiiglaslikud, kuid passiivsed säästud innovatsiooni ja infrastruktuuri heaks. Selle kõrval peab käima tark riigiabireform ja ühised ELi finantsvahendid, mis suudaks toetada strateegilisi eesmärgi – alates rohetehnoloogiast kuni tehisintellekti arendamiseni.

Kolmandaks tuleb luua **kaitserahastuse tööriistakast**, mis võimaldaks

liikmesriikidel kasutada soodsaid laenu liine kaitseinvesteeringuteks – näiteks Euroopa stabiilsusmehhanismi (ESM) erikrediidiliin oleks kuni kaks protsenti SKPst. Samal ajal tuleks Euroopa Investeeringupanga (EIP) mandaati laiendada kaitse- ja kahesuguse kasutusega projektidele ning luua turupõhised garantiid, mis julgustavad erakapitali kaitsetööstusse panustama. Nii sünnib Euroopa oma kaitseturg, kus kaitsetööstuse ühisturul on hangete, sertifitseerimise ja standardite jaoks ühised reeglid.

Letta rõhutab ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete rolli ehk nn **28. režiimi** kaudu peaksid nad saama vähema bürokraatiaga lihtsama ligipääsu piiriülestele turgudele. Ühisturg ei saa olla üksnes suurtele ja kiiretele – see peab olema kiirem, õiglasem ja inimlikum.

Nutikam valitsemine ja väärtuspõhine laienemine

Euroopa vajab Letta sõnul nutikamaid reegleid, mitte rohkem reegleid. Ta pakub temaatilisi poliitikapakette, mis seovad eri valdkondade meetmed ühtse eesmärgi saavutamiseks. Selle kõrval peaks rakenduma regulatiivsed liivakastid (ingl *sandboxes*), kus uusi reegleid saab turvaliselt katsetada, ja dünaamiline mõjuhindamine, mille abil mõõdetakse, kas reeglid päriselt töötavad. Euroopa reegleid uuendatakse reaalajas, mitte viieaastaste tsüklite järel.

Laiendamise puhul rõhutab Letta väärtuspõhisust: ühisturu eelised ei tohi tulla enne, kui täidetud on Kopenhaageni kriteeriumid – demokraatia, õigusriik, inimõigused, vähemuste kaitse. Samal ajal tuleb olemasolevatele liikmetele luua **laienemise solidaarsusfond**, mis aitab pehmemendada uute tulijate mõju tööturule ja majandusele. See on kui amortisaator, mis tagab, et ühisturu laienemine ei lõhu usaldust, vaid kasvatab seda.

Euroopa uus loogika

Letta raport on üleskutse mõelda Euroopast mitte kui majandusliidust, vaid

kui ühisest eluruumist. Ühisturg ei ole enam pelgalt kaupade ja teenuste turg – see on Euroopa vastupidavuse tuum, mille kaudu ühendatakse teadmised, kaitse ja õiglus.

Kui Niinistö räägib valmisolekust, siis Letta räägib kiirusest ja solidaarsusest: kuidas teha asju kiiremini, ilma et keegi maha jääks. Euroopa peab õppima liikuma nagu maratonijooksja, kes teab, et siht on kaugel, kuid tempo peab püsima.

Tema raporti alatoon on, et kui Euroopa tahab jääda maailmas nähtavaks ja kuuldavaks, peab ta õppima olema korraga tark, turvaline ja õiglane. Turust peab saama kogukond, ja kogukonnast peab saama jõud, mis suudab end uuesti üles ehitada.

Letta paneb selle sõnadesse, mis kõlavad nii pragmaatiliselt kui ka poeetiliselt: „Euroopa ei vaja mitte ainult kiiremat turgu, vaid ka kiiremat mõtlemist.“ Just see ongi raporti süda – mõte, et tulevikku ei saa reguleerida eilsete reeglite järgi. Euroopa peab õppima mitte ainult kohanema, vaid ise tempot seadma.

*Ühisturg ei ole enam
pelgalt kaupade ja
teenuste turg – see on
Euroopa vastupidavuse
tuum, mille kaudu
ühendatakse teadmised,
kaitse ja õiglus.*

DRAGHI RAPORT: AEGLUSEST SAAB SUURIM RISK

Endine Euroopa Keskpanka president Mario Draghi ütleb oma raportis, et praegune majandusmudel enam ei tööta. Euroopa pole vaesem ideede poolest, vaid

aeglasem nende elluviimisel. Kui USA loob aastaga uue turu ja Hiina paneb kuu ajaga püsti tehase, siis Euroopa samal ajal alles arutab, kas toetus sobib riigiabiireeglitesse. Draghi sõnum on selge: aeglane Euroopa on kaotav Euroopa ning aeg on ehitada uus tööstusstrateegia, mis on kiire, roheline ja julge.

Euroopa ees on kolm suurt nihet, mille eiramine tähendaks konkurentsivõime kadumist. Esimene on **tootlikkus ja innovatsioonilõhe**. Euroopa ülikoolides sünnivad teadussaavutused, ent need

**Kui USA loob
aastaga uue turu
ja Hiina paneb kuu
ajaga püsti tehase,
siis Euroopa samal
ajal alles arutab,
kas toetus sobib
riigiabiireeglitesse.**

ei jõua turule. Kui Ameerikas jõuab teadustöö tehisintellekti vallas kiiresti ettevõtlusesse, siis Euroopas jääb see sageli projektitoetuste tasemele. Draghi toob välja, et Euroopa on maailmas tugev patenditaotluste arvult, kuid nõrk turuhõive ja riskikapitali kaasamises. Teisisõnu, ideed sünnivad, aga ei kasva.

Teine väljakutse on **energia ja roheline üleminek**. Euroopa vähendab kiiresti süsinikuheidet, kuid teeb seda kallilt. Elektri hind on tööstusettevõtetele keskmiselt kaks korda kõrgem kui USAs, mis paneb rohetehnoloogiafirmad mujale kolima. Draghi nimetab seda *hõrenemise riskiks*: kui tööstus kaob, kaovad ka teadus ja töökohad. Lahendus pole rohepöördest taganemine, vaid ühine plaan, mis

langetab energiahindu ja teeb puhtast tehnoloogiast Euroopa ekspordi tugeva külje, mitte kulu.

Kolmas fookus on **julgeolek ja sõltuvused**. Euroopa ei saa enam loota, et maailm jääb vabakaubanduse reeglite järgi käituma. Olgu see mikrokiip, kriitilised toormed või ravimite tarneahelad – sõltuvus välisest on muutunud strateegiliseks ohuks. Draghi soovib luua süsteemse välismajanduspoliitika, mis ühendab kaubanduse, kaitse ja tehnoloogia üheks tervikuks.

Draghi toob esile paradoksi: Euroopa on üks maailma suurimaid turge, aga mitte ühine turg. Liikmesriikide erinevad maksureeglid, kapitaliturgude killustatus ja reguleerimise aeglus hoiavad potentsiaali lukus. Tema sõnul jätab killustatus lauale kümnendiku Euroopa SKPst. Tegelikult tähendab see, et Prantsusmaa SKP suuruselt rahast jäädakse ilma lihtsalt bürokraatia tõttu.

Teine oht on **innovatsiooni aeglane kommertsialiseerimine**. Euroopa on nagu teadlane, kes töötab välja vaktsiini, mis aga kunagi tootmisse ei jõua. Samuti rõhutab Draghi, et kui Euroopa kliimapolitiika jääb teistest kallimaks, tekib „rohepolitiika lõks“, kus ettevõtted vähendavad heidet, aga kaovad koos töökohtadega.

Draghi ei usu ühte suurde plaani, vaid paljudesse väikestesse sammudesse, mis liiguvad samas suunas. See tähendab, et riigid peavad oma seadusi ja reegleid kohandama, et need soodustaks konkurentsi ja kiirust, mitte venitamist. Samal ajal peab Euroopa tegema suured sammud ühiselt. Seda just seal, kus ükski riik üksi ei suuda: kaitsehanked, ühised energiavõrgud, strateegiliste toormete tarneahelad. Ühe näitena toob Draghi piiriülese raudteevõrgu, mis võiks teenida korraga nii rohepöörde, transpordi kui ka kaitse eesmärgi – see on investering, mis loob töökohti ja tugevdab julgeolekut.

Draghi rõhutab, et Euroopa vajab sügavamat kapitaliturgu, kus investeringud ei jääks rahvuslike piiride taha kinni.

See võimaldaks idufirmadel kasvada, mitte müüa end enne esimest kasumit ameeriklastele. Aga ainult erasektorist ei piisa. Mõned hüved – nagu kaitsevõime, innovatsioonitaristu ja piiriülene energia – nõuavad ühisrahastust. Draghi soovitab ELil luua ühine turvaline fond, mis meenuks pandeemiaaegset NextGenerationEU mehhanismi, kuid oleks suunatud tulevikuvõime ehitamisele, mitte kriiside lappimisele.

Euroopa vajab uut tööstuspoliitika kultuuri

Draghi sõnul peab toetus olema mõõdetav, ajutine ja suunatud sektorile, mitte üksikule ettevõttele. Toetused ei tohi luua sõltuvust, vaid peavad aitama kaasa, et turule jõuaks uued tulijad. Ta toob näiteks, et kui Saksamaa toetab ainult olemasolevaid autotootjaid, jääb üks rohetehnoloogia idufirma jaoks suletuks. Euroopa peaks premeerima uuendust, mitte staatust.

Samal ajal peab ka konkurentsipoliitika soodustama uute tulijate turulepääsu. See tähendab paindlikumat reeglistikku ja eksperimentaalset poliitikakujundust. Draghi kutsub üles kasutama regulatiivseid nn liivakaste, nagu on tehtud näiteks tehisintellekti valdkonnas, et uuendused saaksid kasvada turukõlblikuks, enne kui nad reeglite alla mattuvad.

Üks raporti keskne mõte on, et energia-, kaitse- ja tööstuspoliitika ei tohi enam toimida eraldi kastides. Need on ühe süsteemi kolm osa. Kui Euroopa investeerib uutesse rohetehnoloogiatesse, loob see ka kaitselahendusi (nt energiasõltumatud baasid, uued materjalid, kosmosetehnoloogia). Draghi sõnul peab Euroopa mõtlema samamoodi nagu USA või Hiina – mitte kopeerima, vaid looma oma strateegilise ökosüsteemi, mis ühendab teaduse, kapitali ja julgeoleku.

Draghi lõpetab raporti poliitilise sõnumiga: Euroopa ei saa enam loota aeglasele konsensusele. „Venitamine ei hoia ühtsust, see sööb selle ära,“ kirjutab ta. Kui Euroopa ei tee otsuseid, tuleb lõpuks

loobuda kas heaolust, keskkonnast või vabadusest – kõike korraga hoida ei saa. Lahendus on ühine arusaam prioriteetidest ja kiire sihikindel tegutsemine.

Mario Draghi raport on korraga hoiatus ja tegevuskava. Ta ei räägi ainult konkurentsist, vaid Euroopa ellujäämisest uues maailmas, kus tehnoloogia, energia ja julgeolek põimuvad üheks geopolitiiliseks mänguks. Euroopa tugevus saab alguse otsusest uskuda iseendasse – oma teadusesse, ettevõtjatesse ja kodanikesse. Kui Letta kutsub üles turgu uuendama, siis Draghi ütleb otse: Euroopa peab uuesti õppima tegutsema – kiiresti, targalt ja ühiselt.

NIINISTÕ RAPORT: EUROOPA UUS ELLUJÄÄMISE STRATEEGIA

Euroopa on sisenenud ajastusse, kus kriisid on uus normaalsus. Pandeemia, sõda ja kliimakriis on muutnud keskkonna püsivalt ohtlikumaks, sundides küsima: kas meie süsteemid on valmis järgmisteks vapustusteks? Sauli Niinistö raport pakub

**Hinnanguliselt vajab
Euroopa järgmise
kümnendi jooksul umbes
500 miljardit eurot, et
sulgeda kaitse-, taristu-
ja kriisivõime lõhed.**

sellele kainestava, ent tegutsemisele kutsuva vastuse: valmisolek peab saama Euroopa poliitika vundamendiks, mitte pelgalt lisanduseks. See on mõtteviisi pööre, kus iga otsust, olenemata valdkonnast, hinnatakse küsimusega: kas see aitab meil kriisis toime tulla?

Kriisid, mis rulluvad üle süsteemide

Praegusaja maailm ei tunne enam eraldatud kriise. Küberrünnak võib peatada sadamate töö, mis omakorda tekitab tarnehäireid, mis viivad ravimipuuduseni – ja lõppeda usalduskriisiga. Niinistö nimetab seda kaskaadsete kriiside loogikaks, mille puhul üks tõrge vallandab teise. Seni on EL hinnanud riske eraldi (nt looduskatastroofid, geopoliitika, tööstus), kuid tuleviku turvalisuseks on tarvis ühist ohupilti, mis ühendaks need kõik. See on nagu ilma-prognoos, mis ei piirdu temperatuuriga, vaid näitab ka tuule suunda, õhurõhku ja -niiskust, sest koos annavad need pildi homsest ilmast.

Raport pole sõnadega kitsi ning on otsekohene: Euroopa valmisolek on killustatud. Kui igal liikmesriigil on oma süsteem, oma varud ja oma reeglid, tekivad kriisi ajal viivitused ja tühimikud. Niinistö hoiatab, et ilma ühisinvesteeringuteta need lüngad püsivad ja selle hind on kõrge. Hinnanguliselt vajab Euroopa järgmise kümnendi jooksul umbes 500 miljardit eurot, et sulgeda kaitse-, taristu- ja kriisivõime lõhed. Küsimus pole pelgalt rahas, vaid julgeolekus: kui varustusahel katkeb, ei toimi ka heidutus.

Uus ohupilt on mitmetasandiline. Hübriidrünnakud (nt küberintsidendid, desinformatsioon, taristu mõjutamine) ei võta sihikule ainult servereid, vaid ühiskondliku usalduse. Kui näiteks valeinfo halvab vaktsineerimiskampaania või seiskab logistika, kukub süsteem kokku seestpoolt. Teine nõrkus on kaitsetööstuse aeglus: Euroopa suudab arendada tipp tehnoloogiat, kuid selle jõudmine kaitsevaldkonda võtab aastaid. Niinistö märgib, et digitaalsed ja avatud tehnoloogiad, nagu tehisintellekt või autonoomsed süsteemid, peaks jõudma lahinguväljale ja tsiviilvaldkonda palju kiiremini.

Valmisoleku liit

Niinistö suurim idee on valmisoleku liit ehk *Preparedness Union*. See on Euroopa uus raamistik, mis ühendab senised killustunud

algatused üheks tervikuks. See tähendaks, et olemasolevad strateegiad oleks omavahel seotud nagu hammasrattad, mitte eraldi failid. Selle liidu esimene samm oleks määratleda elutähtsad funktsioonid: side, tervishoid, toidujulgeolek, logistika, finantsvõrgustik. Igaühele neist kehtestataks miinimumnõuded, mis tagavad, et kriisi ajal ei seisku valitsemine ega hädavajalikud teenused. Nii muutuks valmisolek poliitika vundamendiks, mitte järeloomõtteks.

Teine lahenduslõik keskendub **kaitsevõime kümnendile**, mille tuum on Euroopa kaitse tuleviku valge raamat. Selle kaudu kavandatakse ühishuvi projektid alates laskemoonatehastest kuni kosmosepõhiste teenusteni. Kui seni on iga riik ehitanud oma süsteemi, siis Niinistö näeb ette ühise investeerimisloogika, mis väldiks dubleerimist ja looks reaalse mastaabisäästu. NATO koostöö on siin põhiline, sest eesmärk pole dubleerida, vaid täiendada.

Raport esitab ka uudse idee Euroopa kaitse ühisturust. See ei tähenda, et kaitse muutub tavalise turukauba reeglite järgi toimivaks sektoriks, vaid et **piiriülene koostöö muutub normaalsuseks**. Praegu takerduvad kaitsetööstuse tarneahelad sageli sertifitseerimisse, topeltstandarditesse ja poliitilistesse piiridesse. Kui aga rakendada sama loogikat nagu digitaalturgudel, saaks kaitseinnovatsioon liikuda kiiremini ja odavamalt. Näiteks võiks droonitehnoloogiat, mis on välja arendatud tsiviilkasutuseks, jõuda kaitserakendusteni kiiresti, ilma aastatepikkuse bürokraatiata.

Eelarve, mis ehitab tulevikku

Niinistö kutsub üles muutma ka ELi eelarveloogikat. Senine rahastus jaguneb väikesteks programmideks, mis toimivad omaette n-ö kastides. Selle asemel peaks järgmine mitmeaastane eelarveraamistik tuginema põhimõttel **preparedness-by-design**. Ühte potti suunatud vahendid võiksid teenida mitut eesmärki korraga. Näiteks raudteevõrk võiks samal ajal olla tarnekoridor ja militaarlogistiline varu

ning energiataristu töötada kriisioludes autonoomselt.

Raportis on oluline roll ka üksikisikul. Niinistö rõhutab, et **vastupidavus algab kodanikust**. Kui elanikud oskavad kriisis tegutseda, on iga riigi kaitsevõime juba tugevam. Avaliku ja erasektori koostöö on siin kriitiline: kui ettevõtted on plaanidesse kaasatud enne kriisi, on nende reaktsioon kiirem ja kahjud väiksemad. Näiteks võiksid tehnoloogiafirmad ja energiavõrgud harjutada küberintsidentidele reageerimist koos ametkondadega, nii nagu harjutatakse päästeõppustel tulekahju või keemiareostuse juhtumitega toime tulemist.

Kokkuvõttes on Niinistö raporti sõnum: **Euroopa peab õppima elama pideva kriisi ajastul**. Selleks ei piisa heast tahtest ega uue ametkonna loomisest. Vaja on ühist ohupilti, ühist rahastust, ühist turuloogikat ja ühiseid reegleid, mis hoiavad süsteemi toimimas ka siis, kui üks osa takerdub. Niinistö kirjutab Euroopa kui elusorganismi loogikast: iga rakk peab olema valmis, et kogu keha püsiks elus.

KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

Kõigi kolme raporti sõnum on üks: Euroopa peab loobuma aeglusest ja killustatusest. Majandus, julgeolek ja teadus on üks tervik, kus ei tule ajada eraldi poliitikat. Kui Euroopa ei koonda oma ressursse ega langeta selgeid otsuseid, jääme sõltuma teistest, kelle tempo on kiirem ja siht selgem.

Raportite põhjal saab poliitika-kakujundajatele anda järgnevad soovitusel:

1. **Muuta valmisolek poliitika põhimõtteks.** Iga strateegiline otsus, olgu hariduses, energias või digivaldkonnas, peab vastama küsimusele, kas see suurendab Euroopa vastupidavust kriisides.
2. **Luu valmisolekuliit.** Koondada tsiviil- ja sõjaline kriisijuhtimine, määratleda ühised elutähtsad funktsioonid ja nende standardid.

3. **Tugevdada viiendat vabadust ehk teadmiste liikumist.** Avada andmete, teaduse ja oskuste liikumine kogu ELis, sidudes see innovatsioonipoliitikaga.
4. **Sügavdada kapitaliturge ja ühisinvesteeringuid.** Luua ELi-ülene investeerimisraamistik, mis toetab strateegilisi eesmäärke ehk energiasõltumatust, kaitsevõimet ja rohetehnoloogiat.

Vaja on ühist ohupilti, ühist rahastust, ühist turuloogikat ja ühiseid reegleid, mis hoiavad süsteemi toimimas ka siis, kui üks osa takerdub.

5. **Kiirendada otsustusprotsesse.** Rakendada poliitikapaketide lähenemist, katsetuspoliitikat ja regulatiivseid „liivakaste“, et seadusloome toetaks, mitte ei takistaks innovatsiooni.
6. **Siduda tööstus-, energia- ja julgeolekupoliitika üheks strateegiaks.** Investeeringud peavad teenima ühel ajal mitut eesmärki – kaitse-, kliima ja konkurentsivõime vallas.
7. **Tugevdada kodanikukeskest vastupidavust.** Kaasata ettevõtted ja elanikud valmisoleku kujundamisse, sest vastupidavus algab teadlikkusest ja osalusest.
Need raportid ei ole pelgalt analüüsid, vaid Euroopa n-ö taaskäivitamise kavandid. Kui neid rakendada, võib Euroopa muutada taas ruumiks, kus kriisid ei löhu, vaid panevad uuendused tööle.

KASUTATUD ALLIKAD

DRAGHI, M. (2024). The Draghi report on EU competitiveness. – https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

LETTA, E. (2024). Letta Report „Much More Than a Market“. European Research Area Platform. – <https://european-research-area.ec.europa.eu/documents/letta-report-much-more-market-april-2024>

NIINISTÖ, S. (2024). Safer together: A path towards a fully prepared Union. Euroopa Komisjon. – https://commission.europa.eu/topics/defence/safer-together-path-towards-fully-prepared-union_en